

Перенесієнко Ігор Петрович,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2408-976X>,

кандидат наук із соціальних комунікацій,

провідний бібліотекар,

відділ каталогізування,

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого,

Київ, Україна

e-mail: igorperenesienko@gmail.com

**Електронні бібліотечні колекції Західних Балкан:
порівняльний аналіз тематичного доступу та організації**

Проаналізовано електронні бібліотечні колекції країн Західних Балкан – Албанії, Боснії і Герцеговини, Косова, Північної Македонії, Сербії та Чорногорії. Розглянуто особливості їх формування, напрями цифровізації культурної спадщини, склад і тематичне наповнення цифрових фондів. Окрему увагу приділено представленню україніки в електронних ресурсах регіону та можливостям їх використання в наукових дослідженнях.

Ключові слова: електронні бібліотечні колекції, тематичний доступ, Західні Балкани, цифрова гуманітаристика.

Західні Балкани, це геополітичний термін, що означає балканські держави, які задекларували курс на вступ до Європейського Союзу: Албанію, Боснію і Герцеговину, Косово, Північну Македонію, Сербію та Чорногорію. Деякі джерела інерційно продовжують зараховувати до цього клубу претендентів і Хорватію, хоча вона стала членом ЄС ще в 2013 році. Електронні бібліотечні колекції країн Західних Балкан є важливим джерелом для вивчення історії, культури та міжнародних зв'язків регіону. Вони забезпечують відкритий доступ до унікальних документів і містять матеріали про Україну, що розши-

рює можливості наукових досліджень, порівняльних студій, міжнародної наукової співпраці, і розвитку цифрової гуманітаристики.

Албанія. Реформи останніх років помітно змінили цю балканську державу. Бібліотеки не стали винятком. Наприклад, станом на 11 березня 2020 року запроваджено тестову можливість реєстрації в Національній бібліотеці Албанії через портал e-Albania (чимось подібний до українського застосунку «Дія»). Таким чином, на одному державному порталі користувачі можуть, приміром, оформити роялті за видобуток корисних копалин, записати дитину до першого класу школи та отримати читацький квиток. Електронна бібліотека Національної бібліотеки Албанії є одним із ключових проєктів цифрового збереження культурної спадщини країни. Стратегія її розвитку розпочалася у 2009 році, а вже станом на 2017 рік цифровий фонд налічував 5300 цифрових об'єктів, із яких 900 були доступні онлайн.

Боснія і Герцеговина. Пожежа та знищення «Вечниці» – Національної та університетської бібліотеки Боснії і Герцеговини (NUBBiH) – у ніч на 26 серпня 1992 року під час облоги Сараєва стала однією з найтрагічніших сторінок Боснійської війни суголосна сучасним українським реаліям. Із приблизно 2 млн одиниць фонду тоді вдалося врятувати лише близько 10 %. NUBBiH розпочала процес оцифрування вцілілих і частково відновлених фондів у 2005 році. У Стратегії розвитку на 2016–2020 роки бібліотека визначає оцифрування культурної спадщини важливим чинником її превентивного захисту, що забезпечує кращу доступність, належне представлення та популяризацію культурних скарбів країни.

Косово. Національна бібліотека Косова «П'єтер Богдані» здійснює поступову цифровізацію своїх фондів, що охоплюють рукописи, стародруки, періодичні видання, картографічні матеріали та спеціальні колекції. Цифрова бібліотека підтримує повнотекстовий доступ до частини ресурсів і є складовою ширшої стратегії цифрової трансформації бібліотечної мережі Косова.

Північна Македонія. Цифрову бібліотеку Македонії започатковано в листопаді 2013 року. Національна та університетська бібліотека імені Святого

Климента Охридського взяла на себе відповідальність за оцифрування рідкісних бібліотечних матеріалів, розміщення та підтримку цифрового контенту, створення метаданих. Цікавим є й те, що інтерфейс бібліотеки доступний трьома мовами: македонською, англійською та албанською. Таким чином, албанська є мовою інтерфейсу трьох національних бібліотек регіону.

Електронна бібліотека містить історичні видання македонських і зарубіжних авторів, у яких висвітлюються історія України, слов'янознавство, православна культура, а також українсько-балканські культурні взаємини. У цифровій колекції історичних карт представлені карти Європи, Російської імперії та Османської держави, на яких відображено українські території – Київщину, Волинь, Поділля, Галичину, Запоріжжя та Причорномор'я.

Сербія. Електронні колекції Національної бібліотеки Сербії є одним із найрозвиненіших цифрових бібліотечних ресурсів Південно-Східної Європи. Масштабна цифровізація фондів розпочалася у 2002 році, а сьогодні цифрова бібліотека налічує близько 1,2 млн оцифрованих сторінок, об'єднаних приблизно у 70 тематичних колекцій. Однією з найбільших тематичних колекцій є «Великий рат» (Veliki rat / Great War). Її створено в межах міжнародного проєкту Europeana Collections 1914–1918, у якому дев'ять національних бібліотек Європи спільно оцифрували понад 400 000 документів Першої світової війни.

У цифровій колекції газет і журналів можна знайти сотні згадок про Київ, Одесу, Львів, Харків, Галичину, Запорозьку Січ, український визвольний рух, Першу світову війну, Українську Народну Республіку та події Другої світової війни. У тематичній колекції «Путописна књижевност 19. и 20. века» представлені цифрові копії подорожніх нарисів сербських авторів, які описували Київ, Одесу, Крим, Галичину та інші українські регіони. Цифровий архів епістолярної спадщини Вука Караджича містить листи, написані або отримані російською мовою, а також документи про його контакти зі слов'янськими науковими колами Російської імперії, до яких входили й українські вчені та культурні діячі.

Чорногорія. Електронні колекції Національної бібліотеки Чорногорії «Джурдже Црноєвич» є центральним цифровим репозитарієм культурної спадщини країни. Проєкт реалізується відповідно до Національної програми цифровізації Чорногорії, затвердженої урядом у 2008 році. Електронна «Бібліографія Чорногорії 1494–1994» охоплює 32 випуски у чотирьох томах загальним обсягом 15 030 сторінок і містить 229 611 бібліографічних записів, які описують інкунабули, палеотипи, книги, серіальні видання та статті з періодичних видань. База підтримує повнотекстовий пошук.

У межах цифровізації створено понад 110 000 цифрових сканів старої чорногорської періодики, стародруків і бібліографічних матеріалів, а також виготовлено понад 200 мікрофільмів історичних газет і журналів. Газети «Glas Crnogorca», «Crnogoras», «Grlica» та інші містять повідомлення про Україну, передусім про події в Російській імперії, Українську революцію 1917–1921 років, Першу світову війну, Галичину, Київ, Одесу та Чорноморський регіон. Матеріали доступні завдяки повнотекстовому пошуку за ключовими словами «Ukrajina», «Kijev», «Odesa», «Galicija» та ін.

Проведений аналіз засвідчив, що електронні бібліотечні колекції країн Західних Балкан є важливими інструментами збереження культурної спадщини та забезпечення доступу до неї. Більшість із них містить матеріали, пов'язані з Україною, хоча представленість україніки є нерівномірною. Подальший розвиток цифрових бібліотек сприятиме розширенню міжнародної наукової співпраці та досліджень культурної спадщини.

Igor Perenesienko,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2408-976X>,

Candidate of Sciences in Social Communications (Ph. D.),

Leading Librarian,

Cataloging Department,

Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: igorperenesienko@gmail.com

Electronic library collections of the Western Balkans: a comparative analysis of subject access and organization

The article analyzes the electronic library collections of the Western Balkan countries, including Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, North Macedonia, Serbia, and Montenegro. It examines the characteristics of their development, the main directions of cultural heritage digitization, and the composition and thematic structure of their digital collections. Particular attention is paid to the representation of Ukrainian-related materials (Ukrainica) in the region's electronic resources and their potential for scholarly research.

Keywords: electronic library collections; subject access; Western Balkans; digital humanities.